

Artskyddsutredning för fåglar på del av Strandängarna, Kalix kommun

Sammanfattning

Detta är en artskyddsutredning för fåglar på del av Strandängarna i Kalix kommun. Skogsstyrelsen har på uppdrag av Kalix kommun gjort en naturvärdesinventering samt en artinventering inom rubricerat område. Kalix kommun har bedömt bevarandestatus för de fåglar som påträffades i Skogsstyrelsens inventering.

Området är beläget på Strandängarna direkt söder om Kalix centrum på södra sidan om E4. Utredningen har tagits fram i samband med upprättande av en ny detaljplan för området. Syftet med den nya detaljplanen är att skapa planmässiga förutsättningar för att utveckla del av strandängesområdet för besöksnäring genom att möjliggöra att del av området kan användas för centrumverksamhet. Planen syftar även till att anpassa delar av markanvändningen efter rådande förhållanden. Den del av planområdet som föreslås få en ny byggrätt är idag en grusbelagd allmän parkeringsplats.

Detaljplanens påverkan på förekommande fåglar har bedömts; hur bevarandestatus påverkas, om livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion upprätthålls, och om detaljplanen riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen eller ej.

Bedömningen är att detaljplanen för Strandängarna, som syftar till att skapa en byggrätt för centrumändamål på befintlig parkeringsplats inte riskerar att utlösa förbud enligt artskyddsförordningen för någon av de påträffade arterna.

KALIX KOMMUN

Inledning

Fåglar och artskyddsförordningen

Alla vilt förekommande fåglar är skyddade enligt 4 § artskyddsförordningen. Fastän alla arter formellt omfattas av skydd, ska enligt Naturvårdsverket (2009) följande fågelarter prioriteras:

- Rödlistade enligt den senaste nationella rödlistan.
- Upptagna i bilaga 1 till EU:s fågeldirektiv (samma arter som är markerade med B i artskyddsförordningens bilaga 1).
- Har minskat med 50% eller mer under åren 1975–2005 enligt Svensk häckfågeltaxering.

Enligt 4 § i fråga om vilda fåglar och i fråga om sådana vilt levande djurarter som i bilaga 1 till denna förordning har markerats med N eller n är det förbjudet att:

1. avsiktligt fånga eller döda djur,
2. avsiktligt störa djur, särskilt under djurens parnings-, uppfödning-, övervintrings- och flyttperioder,
3. avsiktligt förstöra eller samla in ägg i naturen, och
4. skada eller förstöra djurens fortplantningsområden eller viloplats.

Med avsiktligt avses att en verksamhetsutövare är medveten om konsekvenserna, men genomför handlingarna ändå. Skyddet gäller även då syftet med verksamheten inte är att fånga, döda, störa etc., som t.ex. detaljplaner eller exploateringsprojekt. Då syftet med en verksamhet inte är att fånga, döda, störa etc., utlöses inte förbud automatiskt för påverkan på enstaka individer. Utan för att förbud ska utlösas, ska en verksamhet nå upp till en sådan nivå av påverkan, att den försvårar upprätthållandet av gynnsam bevarandestatus för arten. Alternativt, att verksamheten försämrar artens bevarandestatus eller möjlighet att nå gynnsam bevarandestatus. Bedömningen av påverkan på bevarandestatus görs på lokal, regional och nationell nivå. Bevarandestatus får inte försämras på någon geografisk nivå.

Fjärde punkten ger skydd åt livsmiljöer (d.v.s. de miljöer som en art behöver för alla sina behov till exempel vilo-, reproduktions-, födosöks- och övervintringsplatser) och gäller oavsett avsiktighet. Skyddet gäller alltid, även då djuren inte befinner sig där, så länge livsmiljöerna håller en viss kvalitet och nyttjas regelbundet. Fodosöksområden nämns inte i lagtexten men kan ofta, beroende på art, ingå i definitionen för fortplantningsområde och/eller viloplats. Livsmiljöerna definieras för varje art för sig. För att avgöra var gränsen går för skada på en livsmiljö, bedöms påverkan på den kontinuerliga ekologiska funktionen för de skyddade arter som nyttjar livsmiljön. Om de ekologiska funktioner som de skyddade arterna behöver upprätthålls kontinuerligt, d.v.s. förblir samma innan, under tiden och efter genomförda åtgärder, nås aldrig gränsen för skada.

Dispens från 4 § går att söka enligt 14 §, men kraven för att bevilja dispens är stränga. Tre krav ska uppnås: det får inte finnas någon annan lämplig lösning, bevarandestatus får inte påverkas negativt, och det måste finnas ett särskilt skäl. Detaljplaner för bostäder är som regel inte ett särskilt skäl, och dispens är därför i princip omöjligt att få. Om förbud riskerar att utlösas, är vägen framåt för detaljplaneprojekt att *undvika att utlösa förbud*. Detta görs genom att se över lokaliseringen, genom anpassningar i planen och skyddsåtgärder.

KALIX KOMMUN

Metod

Avgränsning

Naturvärdesinventeringens fokus låg på de mer trädbeväxta områdena på aktuell del av Strandängarna, se figur 1. I Skogsstyrelsens uppdrag ingick också en inventering av artförekomster i området. Utredningsområdet avgränsas i stort sett av planområdets gränser, se figur 2. Fåglar är rörliga och många arter har stora hemområden. En art som observeras strax utanför ett planområde kan ändå vara relevant för en artskyddsbedömning.

Figur 1. Trädbeväxta områden.

Figur 2. Plangräns.

KALIX KOMMUN

Underlag till artskyddsutredningen

För att bedöma vilka fågelarter som förekommer har Skogsstyrelsen i maj 2023 genomfört en naturvärdesinventering, NVI, samt inventerat förekommande fågelarter (bilaga 1).

Resultat

De fågelarter som påträffats i Skogsstyrelsens inventering presenteras i tabell 1 nedan. Varje art beskrivs var för sig. För mer information om arterna rekommenderas ArtDatabankens <http://artfakta.se>.

Art	Rödlistan 2020
Sädesärsla	-
Blåmes	-
Björktrast	NT
Kråka	NT
Lövsångare	-
Sånglärka	-

Tabell 1. Tabell över påträffade fågelarter. Rödlistningskategorier: NT=nära hotad, VU=sårbar, EN=starkt hotad

Sädesärsla

Sädesärlan är spridd över hela Sverige men trivs inte i Norrlands orörda skogar och myrmarker, utan föredrar öppna biotoper oftast i närheten av bebyggelse eller vatten och har anpassat sig väl till mänsklig aktivitet och miljö. Födan utgörs i huvudsak av insekter och andra små ryggradslösa djur. Häckningssäsongen är sträcker sig mellan april – augusti, och de norra populationerna påbörjar häckningen lite senare. Boet är skålformat och består av kvistar, gräs, blad och annat löst växtmaterial. Ibland även hår från djur. Inte sällan placeras boet i anslutning till bebyggelse t.ex. i håligheter i murar, under takpannor och i byggnader. Äggen läggs i maj. Arten anländer till Sverige i månadsskiftet mars – april och flyttar under september, ofta till området kring Israel och Egypten. Arten bedöms som livskraftig (LC).

Blåmes

Blåmesen är spridd över hela Sverige och förekommer i en rad biotoper så som barr- och lövskog men också i parker och trädgårdar. Blåmesen förekommer ofta i närheten av människor. I dessa fall bebor den olika miljöer, även sådana som är starkt påverkade av människor. Blåmesen är en stannfågel som under vintern påträffas närmare människan och är en vanlig gäst vid fågelmatare. Blåmesen bygger helst bo i håligheter i träd, men även i andra håligheter som finns i närheten av bebyggelse samt fågelholkar. Äggen läggs i slutet av maj. Huvudsakliga födan utgörs av insekter och spindlar, särskilt under häckningsperioden. Blåmesen livnär sig även på vegetabilisk föda särskilt framåt hösten. Arten bedöms som livskraftig (LC).

Björktrast

Björktrasten återfinns i hela landet, och häckar i en rad olika biotoper, men visar en preferens för skogsmiljöer i nära anslutning till odlad mark, parker och trädgårdar. Björktrasten födosöker ofta på öppna ytor så som gräsmattor där den lever av mask, sniglar, insekter och spindlar. På detta sätt har björktrasten likt sin nära släkting koltrasten anpassat sig till att leva i nära angränsning till mänsklig bebyggelse. Boet pla-

KALIX KOMMUN

ceras på varierande höjd i träd, alternativt direkt på marken, och byggs av lera och torrt gräs. Äggen läggs vanligtvis under maj. Björktrasten är vanligtvis en flyttfågel, de flesta flyttar söderut under oktober och november, men i Syd- och Mellansverige är den även vanligt att många övervintrar. Arten är rödlistad som nära hotad (NT).

Kråka

Kråkan häckar vanligen högt upp i en grenklyka i barr- eller lövträd och förekommer allmänt i hela landet, främst i närheten av bebyggelse. Kråkan är allätare och livnär sig på exempelvis as, avfall, säd, mast, fågelägg, fågelungar m.m. Kråkan hör till våra mest spridda häckfåglar och anses vara den kanske mest anpassningsbara och vid-spridda arten i svenska fågelfaunan. Äggen läggs vanligtvis under mars – april. Vanligtvis stannar den i landet året om, men norrlandskråkorna flyttar söderut under vintern och kan då söka sig till kontinenten och England. Arten är rödlistad som nära hotad (NT).

Lövsångare

Lövsångaren är en vida spridd och mycket allmän art. Två av lövsångarens tre underarter häckar i Sverige - den sydliga lövsångaren och den nordliga. De två populationernas utbredningsområden möts ungefär längs med en linje som sträcker sig från norra Hälsingland till nordligaste Dalarna. Födan utgörs i huvudsak av insekter och spindlar, men äter även bär under hösten. Arten häckar i all sorts skogsmark, barr-, bland och lövskog, i dungar, i parker och trädgårdar och bygger oftast sitt sfäriska bo på marken eller i en tuva väl dolt som består av grövre grässtrån och mossa. Äggen läggs i maj-juni. Under hösten flyttar lövsångaren till olika delar av Afrika. Arten minskar i antal, men beståndet bedöms som livskraftig (LC).

Sånglärka

Sånglärkan förekommer i större delen av landet och häckar på ängar, åkrar, m.m. och är i starkt knutet till kulturlandskapet. Boet byggs av gräs på marken och äggen läggs i maj-juni. Födan består av insekter och frön. Sånglärkan är en flyttfågel som anländer till Sverige redan i februari-mars och stannar till september-november då de flesta flyttar till Västeuropa. Arten bedöms som livskraftig (LC).

Påverkansbedömningar

Nedan redovisas kommunens bedömning av detaljplanens påverkan på förekommande fågelarter i området.

Sädesärta

Sädesärtan använder flera olika häckningsbiotoper, gärna i anslutning till bebyggelse. Förlust av eller skada på ett område där sädesärtan häckar medför därför ringa påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion. Sädesärtan en art som anpassat sig till att nyttja miljöer i nära angränsning till mänsklig aktivitet, och betraktas inte som bullerkänslig. Området bedöms därmed inte vara av väsentlig betydelse för artens kontinuerliga livsmiljö.

Sammantaget bedömer Kalix kommun att landskapet i stort fortfarande hyser tillräckliga arealer för häckning och födosöksområden för sädesärtan för att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas. Sädesärtans bevarandestatus bedöms av IUCN som livskraftig. Kommunen bedömer att detaljplanen inte försämrar sädesärtans bevarandestatus varken lokalt, regionalt eller nationellt. Det bedöms inte föreligga någon risk att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för sädesärta.

KALIX KOMMUN

Blåmes

Blåmesen använder flera olika häckningsbiotoper, gärna i anslutning till bebyggelse. Förlust av eller skada på ett område där blåmes häckar medför därför ringa påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion. Blåmes en art som anpassat sig till att nyttja miljöer i nära angränsning till mänsklig aktivitet, och betraktas inte som bullerkänslig. Området bedöms därmed inte vara av väsentlig betydelse för artens kontinuerliga livsmiljö.

Sammantaget bedömer Kalix kommun att landskapet i stort fortfarande hyser tillräckliga arealer för häckning och födosöksområden för blåmes för att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas. Blåmesens bevarandestatus bedöms av IUCN som livskraftig. Kommunen bedömer att detaljplanen inte försämrar artens bevarandestatus varken lokalt, regionalt eller nationellt. Det bedöms inte föreligga någon risk att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för blåmes.

Björktrast

Björktrast använder flera olika häckningsbiotoper, och dessa biotoper har en sådan karaktär att de återskapas naturligt på relativt kort tid. Förlust av eller skada på ett område där björktrast häckar medför därför ringa påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion i och med att det finns gott om alternativa häckningsbiotoper för björktrasten. Björktrasten är en art som anpassat sig till att nyttja miljöer i nära angränsning till mänsklig aktivitet, och betraktas inte som bullerkänslig.

Sammantaget bedömer Kalix kommun att landskapet i stort fortfarande hyser tillräckliga arealer för häckning och födosöksområden för björktrast för att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas. Kommunen bedömer att detaljplanen inte försämrar björktrastens bevarandestatus varken lokalt, regionalt eller nationellt. Det bedöms inte föreligga någon risk att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för björktrast.

Kråka

Kråka använder flera olika häckningsbiotoper i anslutning till bebyggelse, och kråkan anses vara en av våra mest anpassningsbara fåglar. Förlust av eller skada på ett område där kråka häckar medför därför ringa påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion i och med att det finns gott om alternativa häckningsbiotoper. Kråkan en art som anpassat sig till att nyttja miljöer i nära angränsning till mänsklig aktivitet, och betraktas inte som bullerkänslig.

Sammantaget bedömer Kalix kommun att landskapet i stort fortfarande hyser tillräckliga arealer för häckning och födosöksområden för kråka för att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas. Kommunen bedömer att detaljplanen inte försämrar kråkans bevarandestatus varken lokalt, regionalt eller nationellt. Det bedöms inte föreligga någon risk att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för kråka.

Lövsångare

Lövsångare använder flera olika häckningsbiotoper där det finns någon form av skog och har anpassat sig till att nyttja miljöer i nära angränsning till mänsklig aktivitet, och betraktas inte som bullerkänslig. Förlust av eller skada på ett område där lövsångare häckar medför därför ringa påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion i och med att det finns gott om alternativa häckningsbiotoper.

KALIX KOMMUN

Sammantaget bedömer Kalix kommun att landskapet i stort fortfarande hyser tillräckliga arealer för häckning och födosöksområden för lövsångare för att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas. Kommunen bedömer att detaljplanen inte försämrar lövsångarens bevarandestatus varken lokalt, regionalt eller nationellt. Det bedöms inte föreligga någon risk att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för lövsångare.

Sånglärka

Sånglärkan bedöms som livskraftig och häckar främst på öppna ytor så som åkrar, ängar, gräsytor m.m. Förlust av eller skada på ett område där lövsångare häckar medför därför ringa påverkan på artens kontinuerliga ekologiska funktion i och med att det finns gott om alternativa häckningsbiotoper. Kalix kommun gör bedömningen att miljön inom planområdet där inte kan anses vara sedvanlig biotop för häckning eller födosök för sånglärka.

Sammantaget bedömer Kalix kommun att landskapet i stort fortfarande hyser tillräckliga arealer för häckning och födosöksområden för sånglärka för att livsmiljöernas kontinuerliga ekologiska funktion ska upprätthållas. Kommunen bedömer att detaljplanen inte försämrar sånglärkans bevarandestatus varken lokalt, regionalt eller nationellt. Det bedöms inte föreligga någon risk att förbud enligt artskyddsförordningen utlöses för sånglärka.

Skyddsåtgärder och ekologisk kompensation

Kontinuerlig ekologisk funktion

Med ekologisk funktion menas de egenskaper som gör att ett område är betydelsefullt för en viss art för parning, födosökning, uppfödning och vila. Om en åtgärd kan förväntas påverka en fortplantnings- eller viloplats negativt är det oftast möjligt att vidta åtgärder för att säkerställa att platsens kontinuerliga ekologiska funktion bibehålls. Om platsen genom de förebyggande åtgärderna inte förlorar ekologisk funktionalitet innan, under eller efter en exploateringsåtgärd, och om området förblir minst lika stort och bibehåller samma kvalitet för den berörda arten, kan inte platsen anses ha drabbats av en försämrad funktion. En verksamhet kan då genomföras utan att artskyddsförordningens 4 § punkt 4 utlöser förbud.

Gällande juridisk praxis innebär att det inte är tillåtet att negativt påverka den lokala populationen av fågelarter. Det innebär att den verksamhet som planeras inte får leda till att antalet par av dessa arter minskar. Om en sådan negativ påverkan kan förutses, behöver verksamma skyddsåtgärder genomföras så att kontinuerlig ekologisk funktion upprätthålls och antalet par därmed inte minskar. De åtgärder som kan vara aktuella är olika former av preventiva eller förbättrande åtgärder som är avsedda att begränsa eller helt motverka de negativa effekterna av en verksamhet eller åtgärd. Exempelvis kan en sådan åtgärd bestå av att skapa nya livsmiljöer på eller i anslutning till en plats för vila eller fortplantning. Åtgärderna behöver i princip vara genomförda och verksamma innan exploateringsåtgärder som innebär negativ påverkan genomförs.

Förslag på skyddsåtgärder och ekologisk kompensation

Kalix kommun bedömer att planområdet inte är speciellt viktigt område för förekommande fågelarter och deras kontinuerliga ekologiska funktioner. Majoriteten av de

KALIX KOMMUN

fågelarterna som påträffats under inventeringen bedöms inte vara särskilt störningskänsliga utan de är anpassade att vistas i närheten av bebyggelse och mänsklig aktivitet. Större delen av björkdungen inom planområdet bibehålls med goda förutsättningar för häckning, födosök och vila för samtliga fågelarter. Kommunen bedömer att risk för förbud enligt artskyddsförordningen inte föreligger, men att följande anpassningar/skyddsåtgärder rekommenderas för att gynna biologiska mångfalden i området:

- Bevara så långt det är möjligt befintliga träd i omgivningen. De träd som behöver tas ned vid en eventuell exploatering bör ersättas med nya i närområdet.
- Underröjning bör ske med jämna mellanrum för att behålla det ljusöppna beståndet som gynnar fåglar och insekter.
- Markarbeten bör ske utanför fåglarnas mest intensiva häckningsperiod för att minimera störningsrisken. Perioden 1 maj – 31 juli är särskilt viktig.

Skyddsåtgärdernas syfte är att nyskapa, förstärka samt säkerställa goda livsmiljöer i närheten av planområdet. Skyddsåtgärderna kan genomföras samlat i ett område, eller spritt i flera mindre områden. Om skyddsåtgärderna genomförs bedöms den kontinuerliga ekologiska funktionen stärkas för samtliga arter.

Upprättad av:

Anders Öqvist
Planingenjör

Aron Karlsson Roos
Samhällsplanerare

Samhällsbyggnadsförvaltningen
Kalix kommun